

BARBARA BLEISCH

Ebeveynlerimize
Neden Borçlu
Değiliz?

BEYAZ BAYKUŐ: 79
ARAŐTIRMA: 13

BARBARA BLEISCH/ EBEVEYNLERİMİZE NEDEN BORÇLU DEĞİLİZ

Orijinal adı: Warum Wir Unseren Eltern Nichts Schulden

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıŐtır.

© 2018 Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, MÜNCHEN

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon DıŐ Tic. A.Ő.

Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü

Yayın Koordinatörü: Kaan Cumalođlu

Çevirmen: Yonca Kocadađ

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Sayfa Düzeni: Melike Dođan

Sosyal Medya-Grafik: Tuđçe Budak-Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender

Beyaz BaykuŐ: Kasım 2022

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN: 978-625-441-405-3

© Beyaz BaykuŐ

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 NiŐantaŐı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42 - Faks: (0) 212 252 22 43

www.beyazbaykus.com

facebook.com/beyazbaykusyayinlari

twitter.com/beyazbaykusy

instagram.com/beyazbaykusyayinlari

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

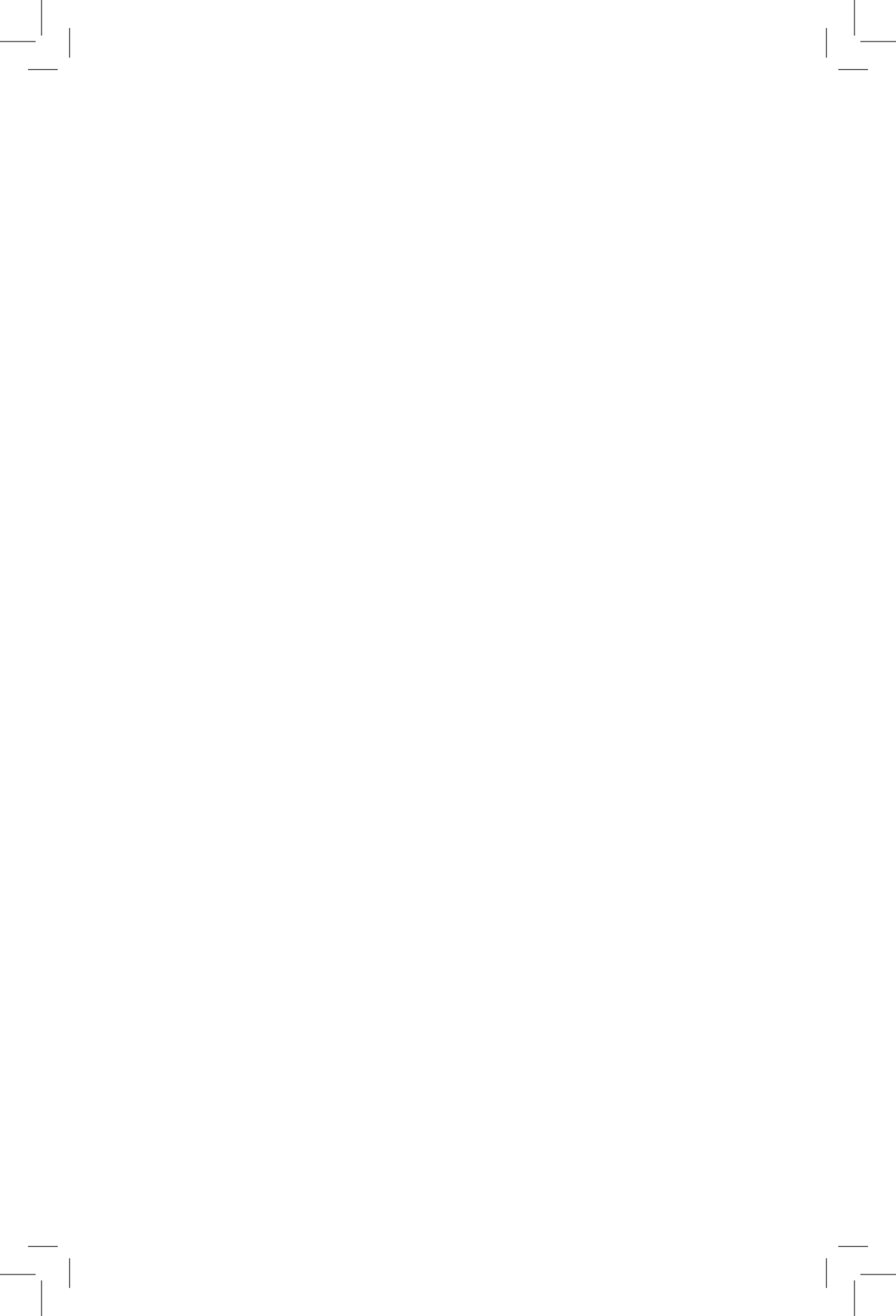
Beyaz BaykuŐ Yayınları, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.

BARBARA BLEISCH

Ebeveynlerimize
Neden Borçlu
Değiliz?

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	7
2. BORÇ.....	19
3. MİNNETTARLIK	37
4. ARKADAŞLIK.....	59
5. AKRABALIK	83
6. KIRILGANLIĞA AÇIK OLMA DURUMU	103
7. İYİ ÇOCUK	125

1. GİRİŞ

“Felsefe, sorulan soruların cevaplarını bize kesin olarak veremese de bizi, ufukumuzu genişleten ve alışkanlıkların zulmünden kurtaran düşüncelere sevk eder.”

BERTRAND RUSSELL¹

¹ Bertrand Arthur William Russell, 3. Earl Russell (18 Mayıs 1872-2 Şubat 1970), Britanyalı filozof, matematikçi, tarihçi ve toplum eleştirmeni. (ç.n.)

Herkesin bir ailesi vardır. Ve hiç şüphe yok ki insanın ailesiyle ilişkisi her zaman kolay olmaz. Kısa bir süre önce bir arkadaşım bana, ailesiyle olan ilişkisinin onu ne kadar zorladığını anlatmıştı. Bunu ilk kez duymamıştım, eminim ki son da olmayacak. Arkadaşım ve karısı çok çalışıyor, üstelik çalışmayı seviyorlardı. Annesiyle babası ise bir süredir onun kendi çocuğuna düzenli bir hayat sağlayamamasından yakınıyordu. Hepsinden önemlisi torunlarının, annesinin sıklıkla uzakta olmasından dolayı üzgün olduğunu iddia ediyorlardı. Ayrıca, arkadaşımın annesi günümüzde kadınların neden her şeye sahip olmak istediğini bir tülü anlayamıyordu.

Arkadaşım bu bitmek bilmeyen iğnelemelerden çok sıkıldığını söyledi. Hatta bir süreliğine ailesinin evine gitmemeyi bile düşünmüştü. Ama aynı zamanda onları torunlarından mahrum etmek de istemediğini ve kuşkusuz ki annesiyle babasının onun için çok önemli olduğunu söylüyordu. Ancak, artık eleştirilerine dayanamadığından ve ebeveynlerinin yaşadığı şehre yaptıkları yolculuklar başlı başına yorucu olduğundan, babasının sekseninci doğum günü partisine gitmemeye karar vermişti. Ailesi çok gücenmiş ve kız kardeşi sitemini acı bir şekilde dile getirmişti. Ne de olsa onların ailesi olduğunu ve babasının sekseninci doğum gününün sıradan bir şey olmadığını söylemişti. Arkadaşım vicdan azabı çekiyordu: Kız kardeşi elbette ki haklıydı, ebeveynler önemliydi, kendisinin ve kız kardeşinin kutlamaya katılmasının onlar için ne kadar önemli olduğunu biliyordu, ayrıca babası “Demans” hastalığının ilk evresindeydi ve annesi o gece çocuklarının desteğine ihtiyaç duyuyordu.

Tüm bunlar yorucuydu. Halbuki bir aileye sahip olmak güzel hissettirmeliydi. Arkadaşım kendine soruyordu: Kız kardeşi ona sitem etmekte haklı mıydı? Öncelikle kendini düşünmek onu taş kalpli mi yapıyordu? Bir erkek evlat olarak ebeveynlerle mutlaka ilgilenmek mi gerekiyordu?

Ailesini yakından tanıyordum. Onlarla sık sık bir araya geldik, yardımsever ve samimi insanlar olduğuna düşünüyorum. Zaman zaman yetiştirme ve eşitlik konusunda modası geçmiş fikirlere sahip olabilirler ama kötü niyetli olduklarını sanmıyorum. Buna rağmen, oğullarını yaşam tarzı konusunda suçlamalarını doğru bulmuyordum. Ama diğer yandan, arkadaşımın ileri yaşta olan babasını böylesine önemli bir doğum gününde yalnız bırakması saygısızca değil mi?

Bu tarz hikâyeleri her an duymak mümkün. Çevremdeki birçok insan mesleki anlamda çok meşgul, kimileri yurtdışında çalışıyor, kimilerinin de vakit ayırdıkları hobileri veya geniş arkadaş çevreleri var. Çoğu, yetişkin olduklarında beklentilerini karşılayacak kişilerle ve evlatlarla aile kurumunu oluşturuyorlar. Salt zaman nedeniyle bile ebeveynleriyle ilişkileri sorunlu oluyor; üstelik, kitapta da gösterileceği üzere, jenerasyonlar arasındaki tek sorun bu değil. Ve herkes kendine soruyor: Aileme ne borçluyum? Ailemi daha sık mı ziyaret etmeliyim, yoksa onları daha düzenli mi aramalıyım? Babama, sırf ona saygı duyduğum için, yerel gazeteye didaktik mektuplar yazmasını utanç verici bulduğumu söylememem hata mı? Ya da tam tersine, nezaket gereği yapmam gereken bu mu? Çoktan yetişkin olan evlatlar, annelerinin bakım konusunda desteğe ihtiyaç duymamalarına ve ilerleyen yaşlarda da bakım desteği istememelerine saygı duymak zorundalar mı? Nefret etseler bile ailelerinin politik görüşlerini dinlemeliler mi? Ebeveynlerine, tatil davetlerinin harika olduğunu ama tek başına tatile gitmek istediklerini söylemeliler mi? Çocuklar, ebeveynlerinin ken-

dilerine bıraktıkları antika komodini, vefatlarından birkaç yıl sonra eBay’de açık artırmayla satabilirler mi? Bizler, kız ya da erkek çocuklar olarak ebeveynlerimize neler borçluyuz? Hepsi bir yana, sırf birilerinin çocuğu olduğumuz için, bu insanlara karşı sorumluluklarımız mı var?

Elinizdeki kitap, bu soruların temeline inip çocukların yetişkin olduktan sonra ebeveynleriyle özel olarak ilgilenmeleri gerekkip gerekmediğini inceliyor. İtiraf etmem gerekiyor ki bu soru oldukça rahatsız edici. Böyle bir soru sormak nankörlük olur. Bu, sanki bir garsonun bahşışı hak edip etmediğini konuşmak ve böylelikle onun hizmetinden memnun kalmadığımızı ima etmek gibi bir şey. Ebeveynler ise genellikle yoğun bir şekilde kendilerini “hizmete” adanmışlardır, hatta onların katkısı olmasaydı çocuklar da olmazdı. Ancak, ebeveynlerimize karşı herhangi bir yükümlülüğümüzün olup olmadığını sorgulamak, şükran eksikliğini ifade etmez ve kesinlikle onlarla bağımız olmadığı anlamına gelmez. Tabii ki ilişkilerimizde sorumluluklarımızı genellikle birtakım terslikler olduğunda sordüğümüz da es geçilmez bir gerçektir. Yeni âşık olmuş insanlar, birbirlerine karşı olan yükümlülüklerini sormazlar, daha çok içgüdüsel olarak anlarlar. Ve yakın arkadaşlar birbirlerine olan yükümlülüklerini de ender olarak sorarlar, eğer soruyorlarsa bu çoğunlukla aralarındaki bağa güvenmediğine dair bir işarettir. Alman filozof Rüdiger Bittner bu nedenle ilişkilerdeki görevleri ve hakları “rahatsızlık kavramı” olarak tanımlamıştır: Ahlaki değerlere dair konuşmalara, sadece ilişkilerde işler yolunda gitmediğinde başvururuz. Örneğin, kendimizi yarı yolda bırakılmış gibi hissettiğimizde veya karşımızdaki kişinin davranışları bizi rahatsız ettiğinde. Ebeveynlerimize karşı olan sorumluluklarımızı sorgulamamızın nedeni de böyle bir rahatsızlık olabilir. Ancak ilişkiler, özellikle de aile ilişkileri,

her zaman güllük gülistanlık değildir. Ailede anlaşmazlıklar, aile mutluluğu kadar aileye dairdir. Er ya da geç hepimiz aile olmanın zor taraflarıyla yüzleşeceğimiz için, kesinlikle ailenin sorumluluklarını sorgulamamız gerekir.

Elbette ebeveynlerimizle ilişkilerimizin kusursuz olması da mümkündür, yine de kendimize, onlarla daha fazla mı ilgilenmek zorunda olduğumuzu, torunlarla daha çok mu bir arada olmaları gerektiğini sorarız. Yani, aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumluluğu var mı sorusu, mutlaka hararetli bir çatışma olduğuna işaret etmeyeceği gibi, aynı zamanda aile üyelerinin birbirlerinden ne talep edebilecekleriyle ilgili netlik kazanma çabasının bir ifadesi olabilir. Çünkü genelde büyük bir çoğunluk ahlaki anlamda düzgün bir şekilde yaşamak, ayrıca sorumluluklarını yerine getirdiğinden ve kimseye haksızlık etmediğinden emin olmak istiyor.

Ancak, özellikle aile içinde kolaylıkla belirsiz beklentilerle yüzleşebiliyoruz. Bazı özgürlüklerin insanların elinden alınmaması gerektiğini düşünüyoruz ama aynı zamanda karşımızdaki kişinin taleplerinin abartılı olduğunu hissedip üzülmüyoruz. Bu ikilemde vicdan azabımızı bir kenara koymak ve sitemleri de sakinlikle karşılamak istiyoruz. Gerçekten başkalarının bizi zannettiği gibi ihmalkâr bir oğul veya işe yaramaz kız evlat mıyız? Annelerimizin ve babalarımızın hoşuna gitmeyen özgür alanlar oluşturduğumuzda, kendimizi sert bir şekilde yargılamalı mıyız? İnsanların davranışlarımız karşısında gösterdiği öfke, bazen ahlaki hatalar yaptığımızın ve davranışlarımızı değiştirmemiz gerektiğinin göstergesi olabilir. Kendi vicdan azabımızın da benzer bir işlevi vardır: Bir çeşit “içselleştirilmiş öfke” olarak, adaletsizlik sınırını aştığımız sinyali vererek bizi kendimize çekidüzen vermeye davet eder. Buna rağmen, doğru şeyi yapıp yapmadığımıza ve nasıl yaptığımıza dair nihai bir değerlendirme yapmak söz konusu olduğunda, vicdan azabı –ve

onun eksikliği– her zaman güvenilir bir geribildirim değildir. İçsel bir direnç hissetmemiz ya da başkalarının dayatması olması, yanlış bir şey yaptığımız anlamına değil, bu öfkeli çıkışın haklı bir sebebi olup olmadığını düşünmemiz gerektiği anlamına gelir. Eğer bir neden bulamazsak, belki hiçbir sorumluluğumuz yoktur. Bu nedenle, yükümlülüklerimizi sorgulamak, her zaman aşına olduğumuz gelenekleri sorgulamak, karşı karşıya olduğumuz veya başkalarının bizi yüzleştirdiği iddiaların temelinde inmek anlamına gelir.

Bu kitap, “Çocuklar ebeveynlerine ne borçlular?” sorusuna net bir cevap veriyor: Hiçbir şey! Buna rağmen, salt birilerinin babamız ya da annemiz olduğu gerçeğinin, bize ahlaki açıdan özel bir sorumluluk yüklediğini düşünenler de var. Bu kitapta bunun böyle olmadığını size göstermek istiyorum. Bu elbette ebeveynlerimize istediğimiz gibi davranabileceğimiz anlamına gelmez. Çünkü, ilişkimizin niteliği ne olursa olsun tüm insanlara ve dolayısıyla anne ve babamıza saygılı olmakla yükümlüüz. Kimseyi kasten yaralamamalı, sömürmemeli veya utandırmamalıyız, bu aile içinde ürkütücü şekilde kolay olsa bile. Bir yandan, yakın olduklarımızı çok iyi tanırız ve hassas noktalarını biliriz. Diğer yandan çoğu insan ebeveynleri veya çocuklarıyla sağlam bir ilişki kurmak istiyor ve bunun için büyük tavizler vermeye hazır.

Ancak, en temel ahlaki kural, zorunlu olmadıkça –nefsi müdafaa hariç– kişilerin birbirlerine zarar vermemesidir ve bu aile ilişkilerinde de geçerlidir. Dolayısıyla bu kitap da birilerinin anne babasını huzurevine tıkmasını, onları, ihtiyaçlarını ve endişelerini görmezden gelmelerini söylemiyor. Daha ziyade, aile ilişkilerinin özünde olanları görme çağrısıdır: Bu özde, birçok açıdan bizim için paha biçilmez değerlere sahip anlamlı ve olağanüstü ipuçları vardır.

Bir açıdan olağanüstü değillerdir: İnsanlara borçlu olduğumuz şeyler dışında, kişiye hiçbir özel sorumluluk yüklemeyiz. Birbirlerine somut hizmet veya yardım sözü veren, bu nedenle verilen sözleri tutmak zorunda olan çocuklar ve ebeveynler ya da yakın arkadaş olanlar ve bu dostluk nedeniyle birbirlerinden makul beklentileri olan kişiler olabilir. Ancak, sırf birileri onların ebeveynleri olduğu için, özellikle de çocukları onlara bir şey borçlu değildir. Çünkü evlatlık görevleri yoktur, sırf birinin kızı ya da oğlu olduğumuz için sahip olduğumuz hiçbir görev yoktur. Bu, bu kitabın tezi ve aynı zamanda tekrar tekrar döneceğimiz merkezi bir kavramdır.

Kesin olan bir şey var: Çocuklar bu hayata gelmeyi ebeveynlerinden talep etmediler. İnsan sadece arkadaşlarını seçebilir. Ama ailemiz zaten vardır. Bu nedenle akraba seçme konusu kesinlikle yanıltıcıdır: Çünkü akrabalar hiçbir koşulda seçilemeyen kişilerdir. Sonuçta bunun, kişinin inisiyatifıyla veya özgür iradesiyle alakası yoktur. Yine de birçok ülkede kanun her zaman aileden yana. Almanya'da birkaç yıl önce yürürlüğe giren "Rabenvater"² kararına göre, yetişkin evlatlar –örneğin anne babalar çocuklarıyla yıllar önce iletişimlerini kesmiş olsalar bile– ihtiyaç içinde olan ebeveynlerine nafaka ödemek zorunda. Bu tarz kararlar toplumsal anlamda kabul görebilir. Bununla birlikte, gelenekler açısından ne alternatifsizdirler ne de mutlak olarak doğrudur. Nüfusun ve bakıma muhtaç sayısının artışıyla bu tür önlemlerle ilgili daha hararetli tartışmaların söz konusu olması olasıdır. Dolayısıyla bu kitap, evlatların sorumlulukları olmadığını –ebeveynlerimiz oldukları için onlara özel bir şey borçlu olmadığımızı– iddia etse de birçok insanın fikri farklı. Bu noktada bazı insanların aklına, Eski Ahit'te yazan "babaya ve anneye saygı duymayı" emreden dördüncü emir

2 Rabenvater, çocuklarını ihmal eden sevgisiz, katı kalpli baba anlamında. (ç.n.)

gelir. Ayrıca, bazı internet forumlarında, terk edilmiş ebeveynlerin şikâyetlerine rastlamak mümkün, bu tarz platformlarda, kendileriyle sebepsiz yere iletişimlerini kesen nankör çocuklarının onlara çok şey borçlu oldukları yansıtılmaktadır. Bununla ilgili araştırmalar, çocukların ebeveynleriyle ilişkilerini neredeyse hiçbir zaman gönülsüzce koparmadıklarını gösteriyor; elbette onlarla aralarındaki ilişkiye önem veriyorlar. Hayatları boyunca anne babalarından çeken çocuklar bile, bazen onlara haksızlık etmemek için neredeyse muazzam bir çaba gösterirler. Örneğin, babasına yazdığı meşhur mektubunda babasının ona yaptığı korkunç zulümleri anlatan ve yine de şunu itiraf eden Franz Kafka'yı hatırlayalım: "Senin suçlu olduğunu hiçbir zaman düşünmediğimi unutmamanı rica ediyorum."

İnsan neden tekrar tekrar ailesini savunma ihtiyacı duyar? Bu büyük bir olasılıkla, onlarla olan ilişkilerinin üstesinden gelememelerinden kaynaklanmaktadır. İstesek de istemesek de ebeveynler sadece bizim bir parçamızdır. Bizi reddettiklerinde bile onların çocukları olarak kalırız ve artık onlarla görüşmemek de onlar ebeveynlerimiz olarak kalırlar. Arkadaşlarınızla ve hayat arkadaşlarınızla kopabilirken, ailenizden sadece uzaklaşabilirsiniz; ama bağlar tamamen kopmaz. Birbirimizden ne kadar uzakta yaşasak da, birbirimizin görüşlerini ne kadar rahatsız edici bulsa ve ne kadar tartışsak da, deyim yerindeyse "ölüm bizi ayırana dek" hepimiz birilerinin oğlu ya da kızıyızdır ve kendi çocuklarımız olduğunda da baba ve anne oluruz. Aile konusu yoruma açık değildir, bu sebeple de Avusturyalı yazar Karl Kraus'un dediği gibi: "Aile bağı kelimesi ağızda nahoş bir tat bırakır."

Gerçek ifadesi, ailemizi seçmekte özgür olmadığımız gerçeğinden, *nahoş* ifadesi de aile kurumunun son derece kırılğan olmasından kaynaklanmaktadır. Gerçi kırılğanlık, her yakın ilişkinin dezavantajıdır. Sevdiğimiz ve güvendiğimiz zaman hayal kırıklığına uğrayabilir, sömürülebilir, kayıplar yaşayabiliriz.